

arnes

National Initiatives for Open Science in Europe

FAIRifikacija Nacionalne infrastrukture odprtega dostopa

Milan Ojsteršek, Univerza v Mariboru
Mreža znanja 2020, 25. in 26. november

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

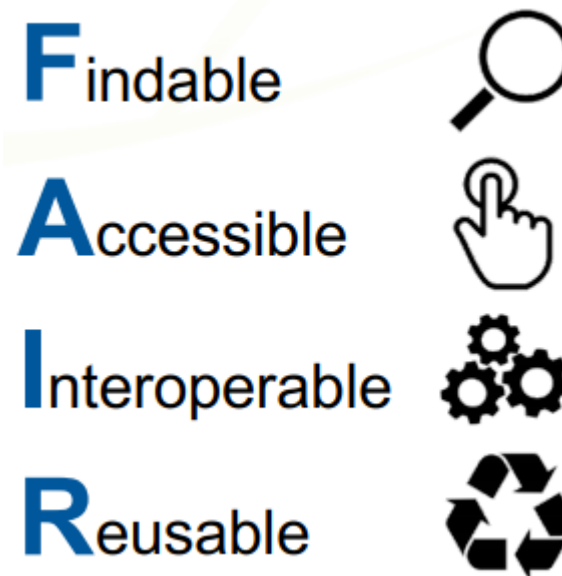

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj

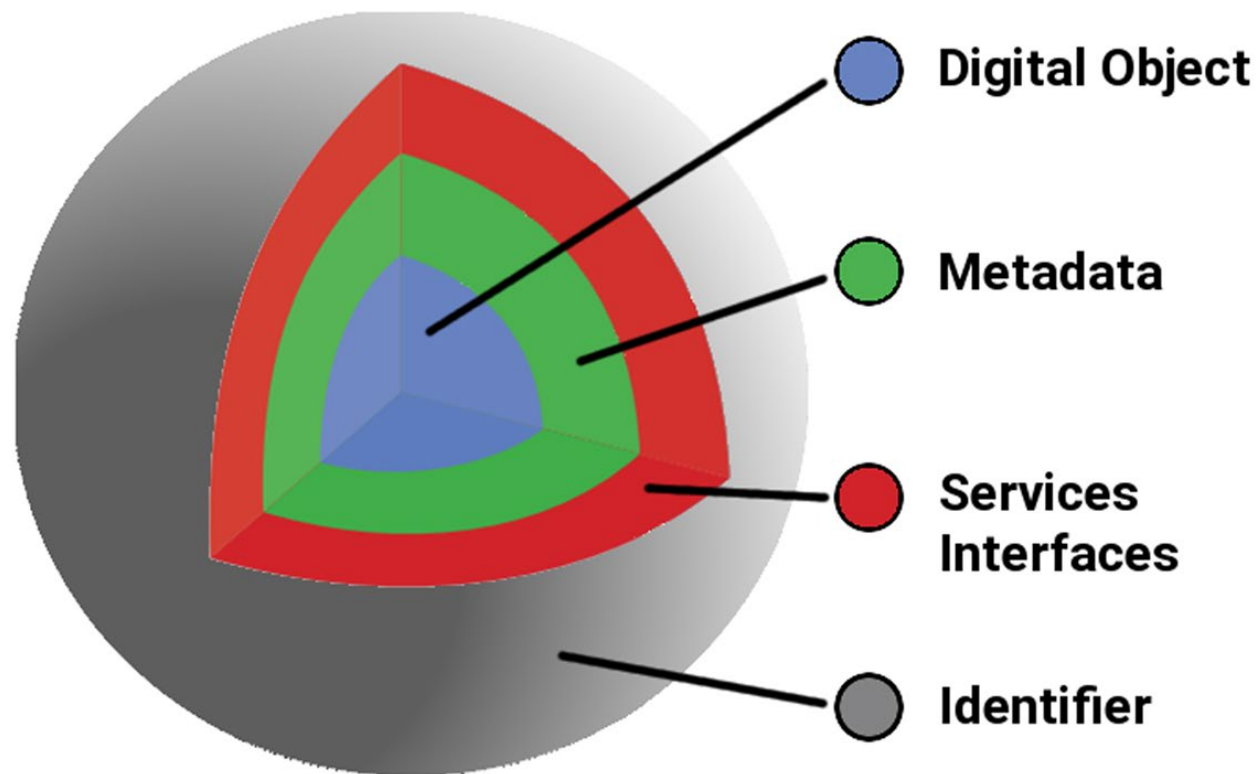
Koncept FAIR

- Najdljivost
- Dosegljivost
- Interoperabilnost
- Ponovna uporabljivost

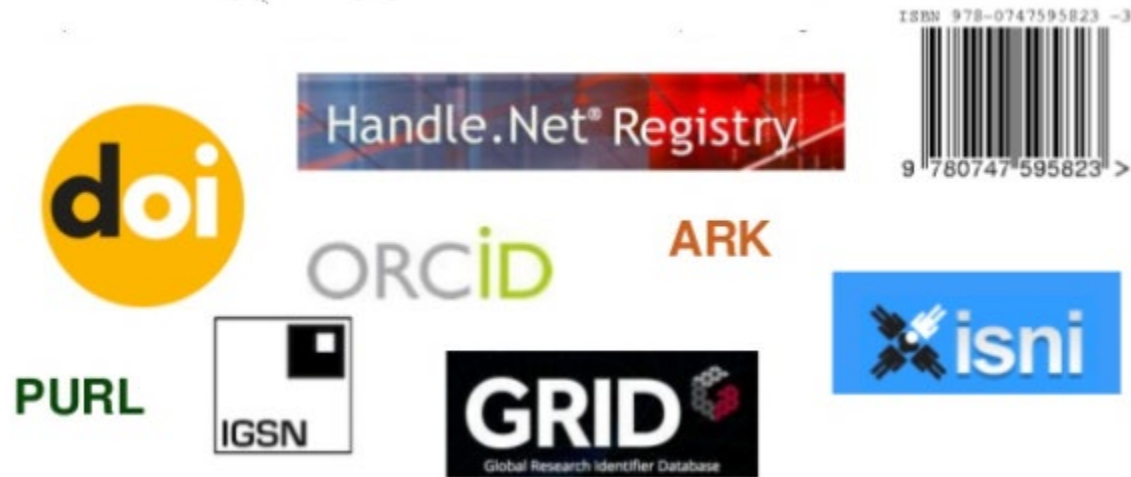
[Definicija FAIR: https://www.force11.org/group/fairgroup/fairprinciples](https://www.force11.org/group/fairgroup/fairprinciples)

Digitalni objekt

[Digital Object Interface Protocol](#)

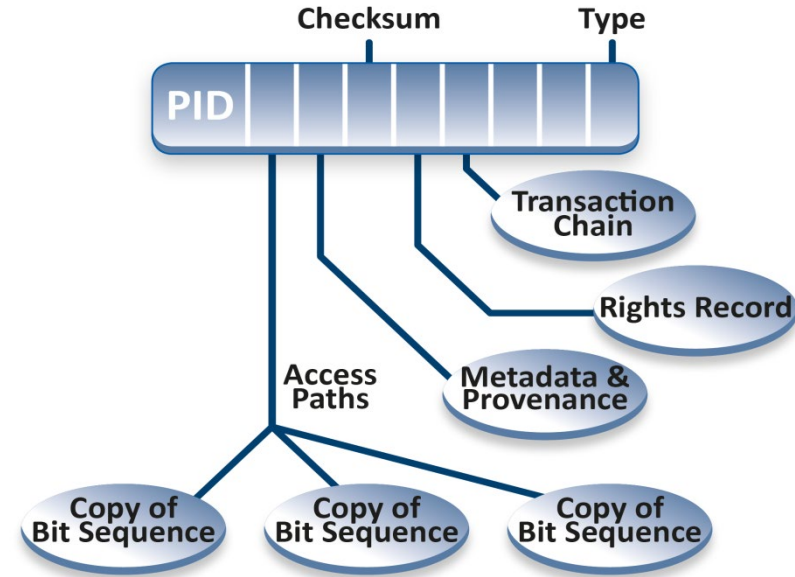
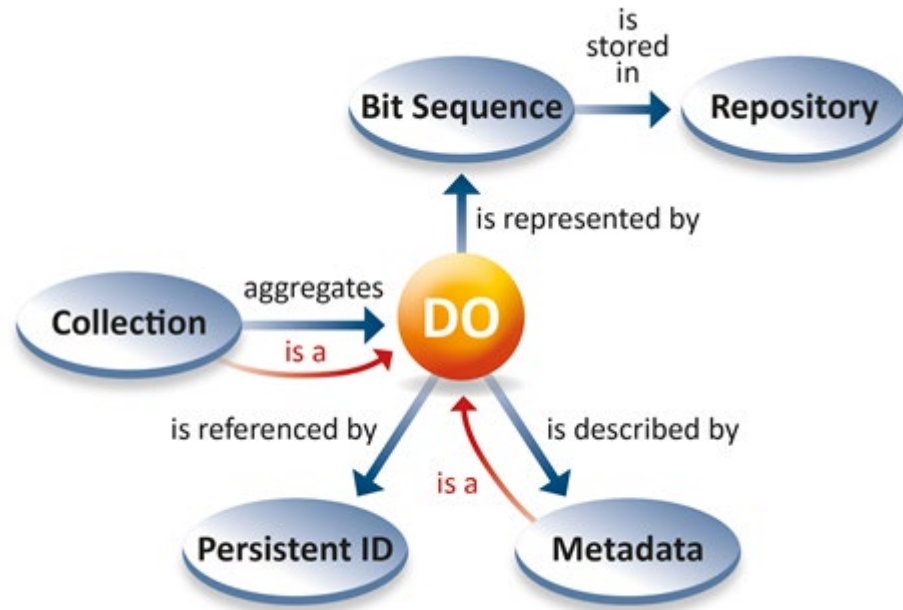
Trajni identifikatorji

- <https://doi.org/10.13140/2.1.2889.8561>
- <https://arxiv.org/abs/2011.10574>
- <http://hdl.handle.net/11356/1244>
- PMID: [32389849](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32389849/)
- PMCID: [PMC7204709](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/PMC7204709/)
- http://purl.org/coar/resource_type/c_5ce6
- [URN:NBN:SI:DOC-ZCQPLPGX](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:si:doc-zcqlpgx)

- <https://orcid.org/0000-0003-1743-8300>
- <https://viaf.org/viaf/118892012/>
- <http://www.isni.org/isni/0000000114559647>
- <https://ror.org/01d5jce07>
- [grid.17063.33](https://grid.ac/record/17063.33)

FAIR digitalni objekti in trajni identifikatorji (PID)

Vir: RDA's Data Foundation & Terminology Group (DFT) 2014: Core Model

Fizični objekt v muzeju

Vir: Alex Hardisty FAIR Digital Objects as Basic Design Choice and the Need for PIDs

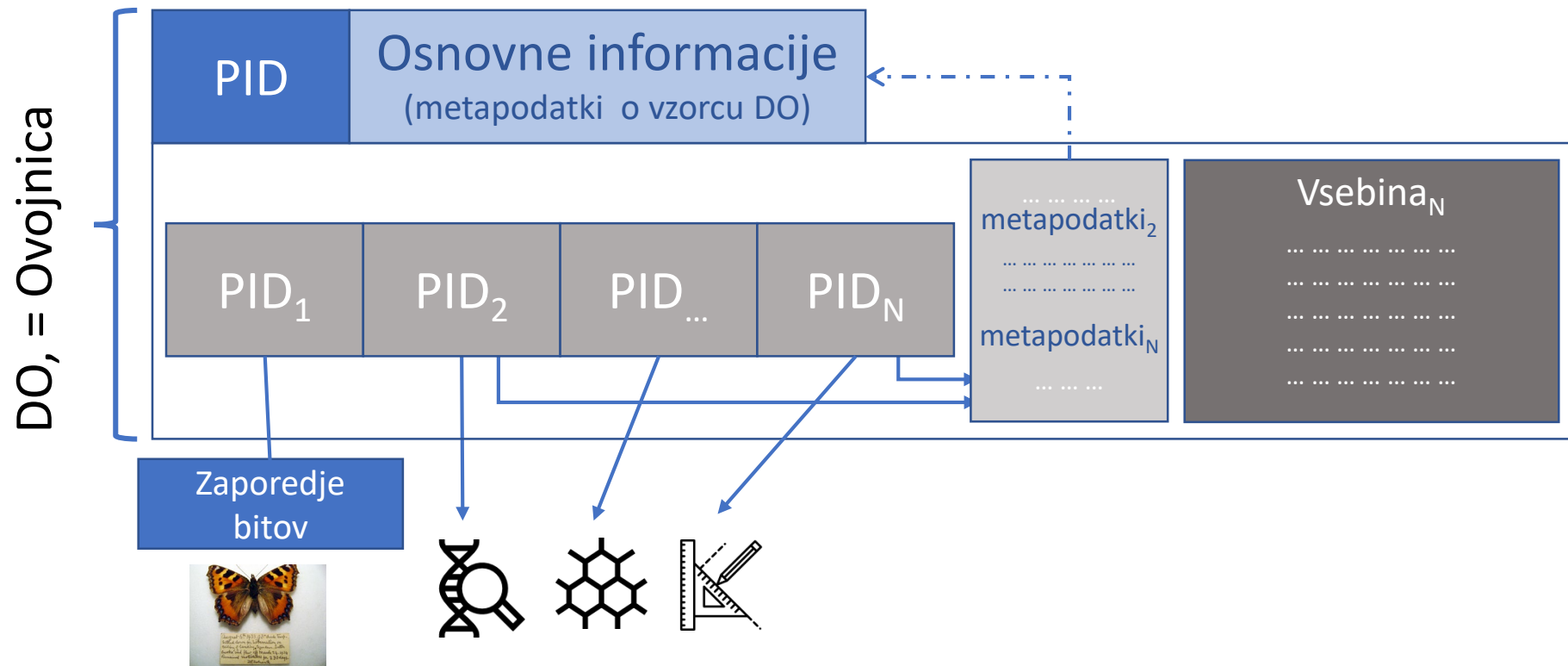
Digitalni nadomestek FAIR Digitalni Objekt

- Genomic data
- Biochemical data
- Morphological data
- Geographical data
- Taxonomic Information
- Species Interactions data
- Ecological data

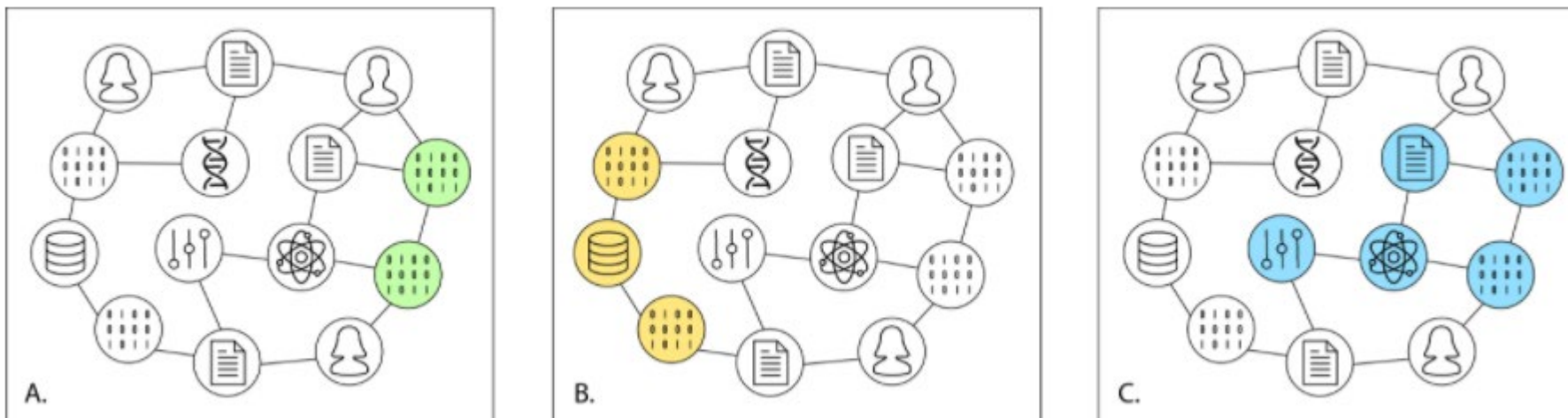

Strojno berljiva enota znanja
(angl. **knowledge unit**)

Zgradba digitalnega vzorca

PID Graf

- A – povezovanje različnih verzij programske opreme
- B – podatkovni nabori, ki so shranjeni v istem repozitoriju
- C – povezovanje digitalnih objektov določene raziskave

Vir: Martin Fenner in Amir Aryani. Introducing the PID Graph, Datacite blog. Dosegljivo na <https://doi.org/10.5438/jwvf-8a66>

Najdljivost

Primer:

Raziskovalec želi poiskati digitalni objekt na podlagi naslova, ključnih besed, opisa, formata, metode zbiranja podatkov, vira surovih podatkov, licence, spremenljivk...

Kako zagotoviti najdljivost?

- Metapodatkom in digitalnim objektom je potrebno določiti globalno edinstven trajni identifikator.
- Digitalne objekte je potrebno opisati z ustreznimi metapodatki, na podlagi katerih je možno digitalni objekt citirati in dovolj dobro opisati.
- Metapodatki in digitalni objekti so najdljivi v iskalnikih in drugih agregatorjih (npr. OpenAire, B2Find, Dart Europe...).
- V metapodatkih so povezave na digitalne objekte.

Dosegljivost

Primer:

Raziskovalec ali storitev želi dostopati do digitalnega objekta preko spletnega brskalnika, REST API-ja ali protokola ftp.

Kako zagotoviti dosegljivost?

- Metapodatki ali digitalni objekt so dosegljivi preko odprtega, prosto dostopnega standardiziranega protokola.
- Protokol omogoča avtentikacijo in avtorizacijo.
- Metapodatki so dosegljivi tudi potem, ko digitalni objekt izbrišemo.
- Ljudje ali računalniki lahko ugotovijo, ali je digitalni objekt dosegljiv.

Interoperabilnost

Primer:

Storitev želi prenesti podatkovni nabor iz repozitorija in ga združiti z drugimi podatkovnimi nabori.

Kako zagotoviti interoperabilnost?

- Pri definiranju metapodatkov in digitalnega objekta je potrebno uporabiti skupen standard in format za njun zapis.
- Uporabiti je potrebne skupne javno objavljene nadzorovane besednjake in ontologije.
- Tako metapodatke kot digitalni objekt je možno sintaktično in semantično razpoznati z ustrezno programsko opremo.

Ponovna uporabljivost

Primer:

Raziskovalec ali storitev želi uporabiti podatkovni nabor pri svojih analizah in objaviti rezultate analiz v novem podatkovnem naboru.

Kako zagotoviti ponovno uporabljivost?

- Digitalni objekti morajo biti najdljivi, dosegljivi in interoperabilni.
- Metapodatki in digitalni objekt morajo biti dovolj dobro opisani in strojno berljivi, da jih lahko ponovno uporabi storitev ali človek.
- Digitalni objekt mora imeti definirano licenco, njegov izvor in pogoje dostopa.

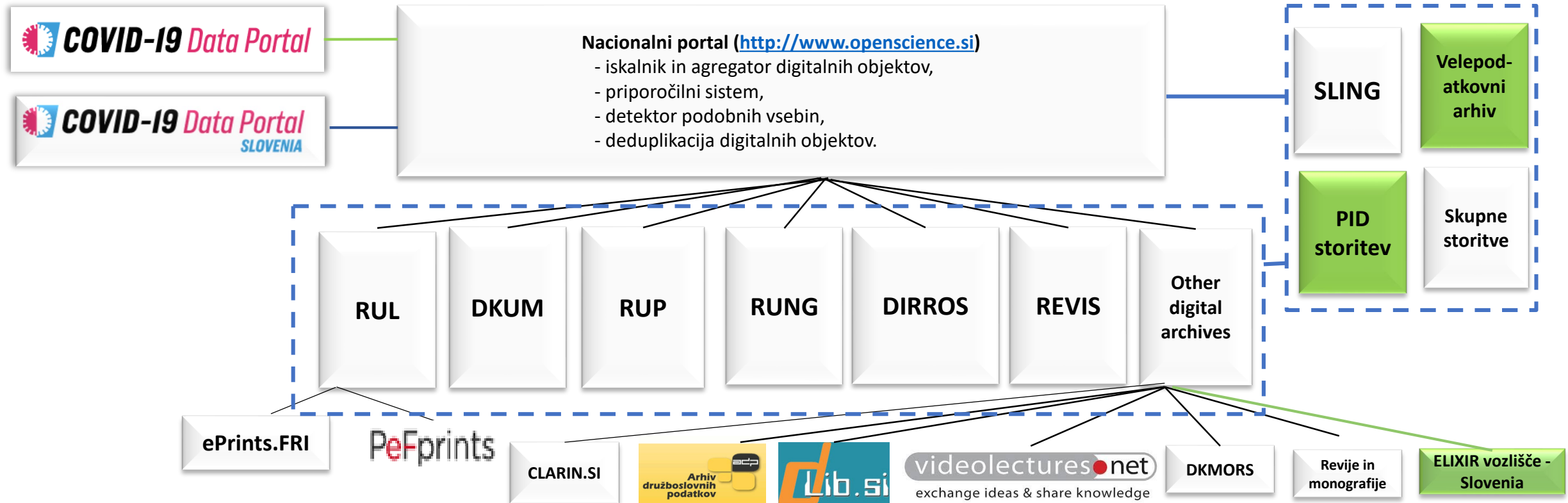
FAIRifikacija

- Proces, ki omogoča, da pretvorimo digitalne objekte v FAIR digitalne objekte.
  - Uporabiti je potrebno standarde definirane na vašem področju.
  - Definirati je potrebno metrike, s katerimi lahko dosežete te standarde.

Proces FAIRifikacije

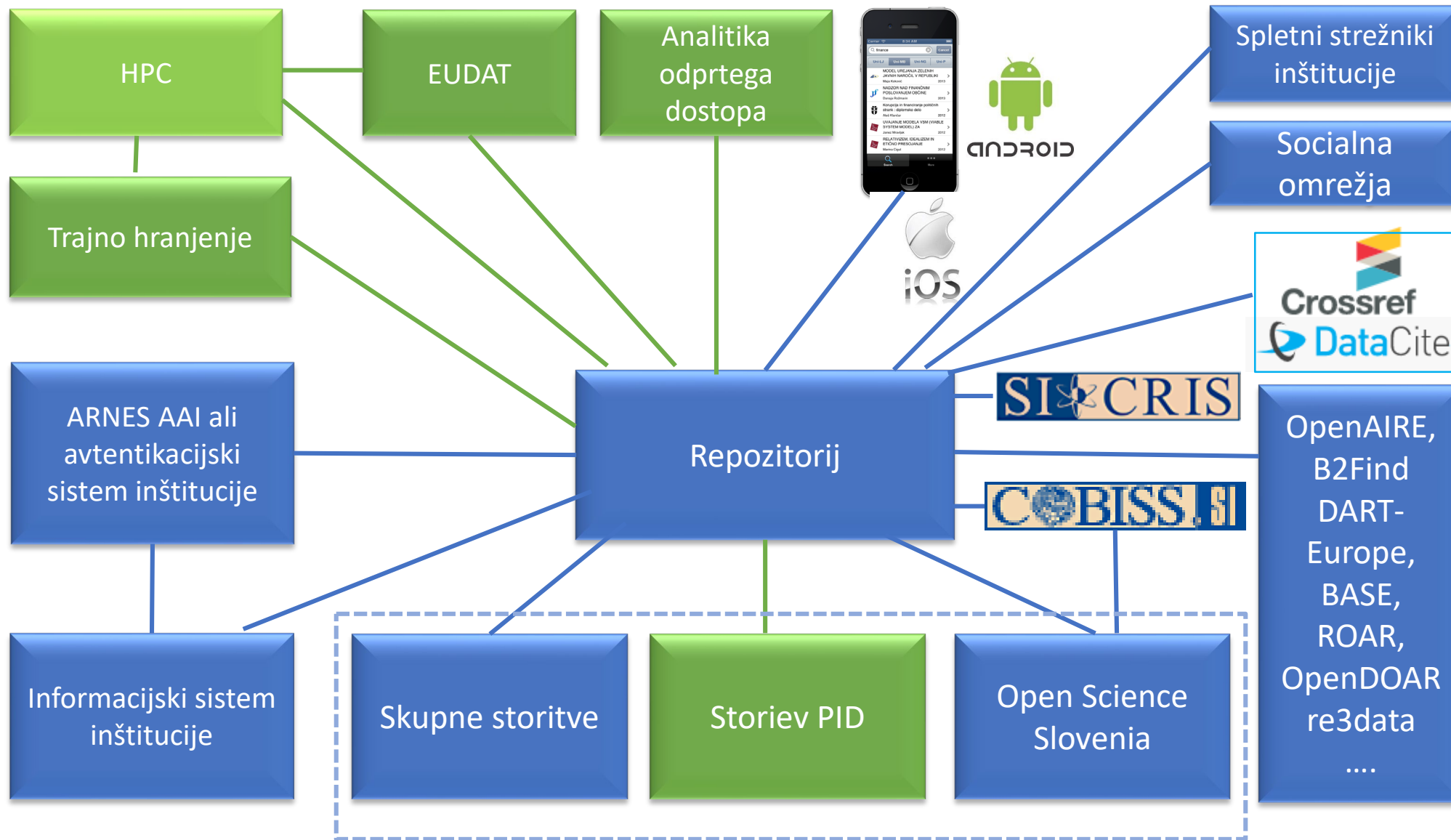
- Analiziraj digitalni objekt.
- Definiraj pomenski model.
- Definiraj povezave digitalnega objekta z drugimi digitalnimi objekti.
- Določi licenco in pogoje dostopa.
- Definiraj metapodatke in PID za ta digitalni objekt.
- Publiciraj FAIR digitalni objekt

Mrežni diagram nacionalne infrastrukture odprtega dostopa

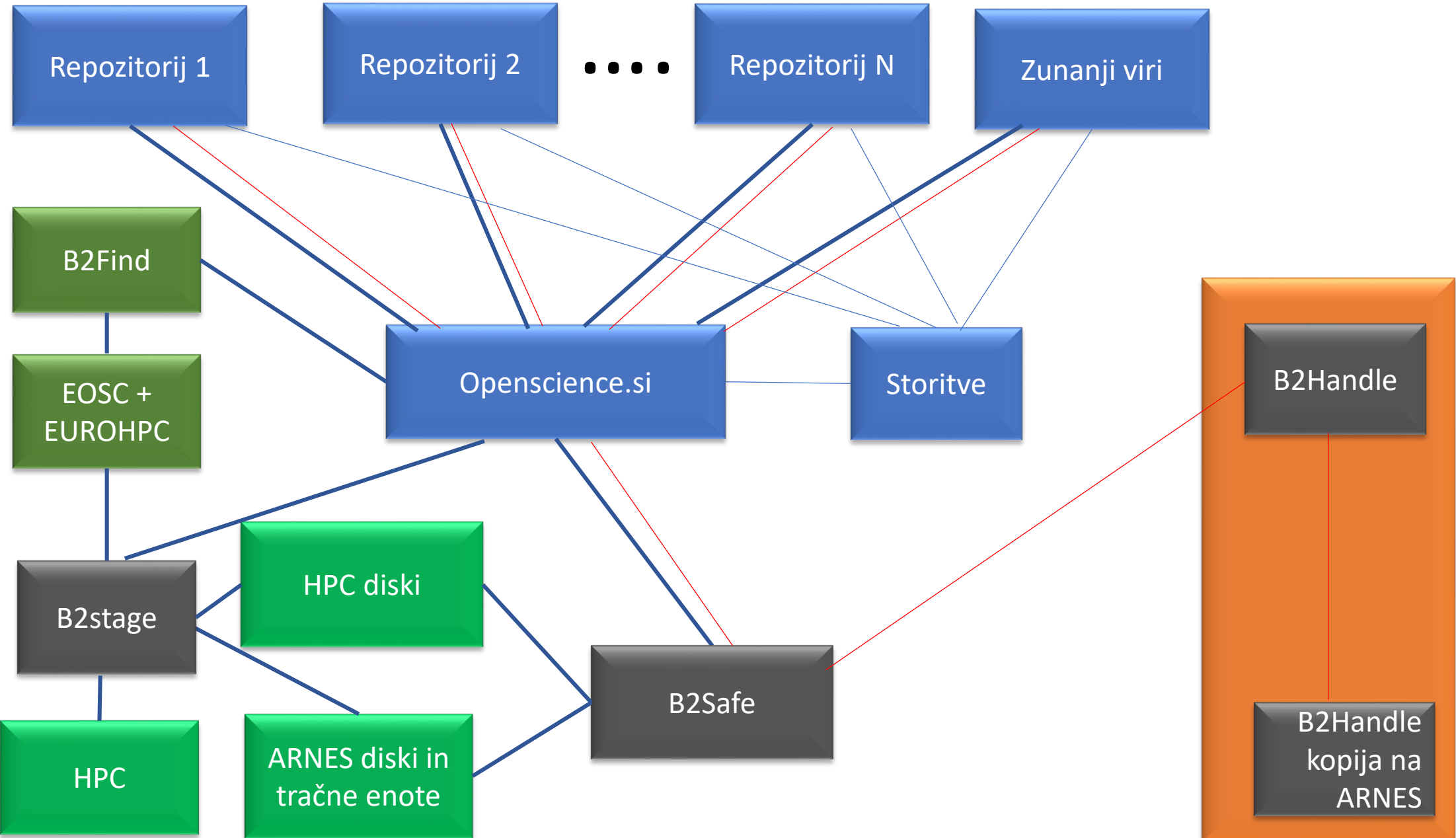
Slovenski COVID 19 podatkovni portal je dosegljiv na <http://covid19dataportal.si/>

Mrežni diagram repozitorija

Mrežni diagram infrastrukture za hranjenje velepodatkov in storitve za podporo trajnim identifikatorjem

milan.ojstersek@um.si

arnes

The logo for Arnes, consisting of the word "arnes" in a lowercase serif font followed by a stylized symbol of three overlapping curved lines.